ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਹਸਤੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਚ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਦੀ ਹੋਂਦ-ਹਸਤੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕੇਵਲ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਨ 1951 ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਕੋਡ ਬਿੱਲ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 (ਵਿਆਖਿਆ 99) ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੋੜ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਨਿਆਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ-ਸੰਪੰਨ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵੱਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸੁੱਕਾ-ਸੜਿਆ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਉਸ ਅਣਗੌਲੇ ਪਰ ਬੇਹੱਦ ਨਾਜ਼ੁਕ ਅਧਿਆਇ ਦਾ ਜੀਵੰਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕੀਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਥੋਪਣ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜੇ ਸਦੀਵੀ 'ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ' (Customary Law) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਖਸ਼ੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸਿੱਖ ਹਸਤੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਹਿੱਕ ਡਾਹ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਰਦਾਰ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵਰਗੇ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਕੌਮਾਂ ਅਕਸਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਦਿੱਖ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਕੇ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਗੁਆ ਬੈਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਬੇਹੱਦ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੌੜੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖ ਸਾਡੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸਹੂਲਤ ਸੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 'ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗੁਪਤ ਵਾਰ—ਇੱਕ 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ' ਸੀ? ਆਓ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੈੜ ਦਾ ਖੁਰਾ ਨੱਪੀਏ, ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿਆਰੀ ਹਸਤੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਚ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਈਏ। —ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ

ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
209-321-3771

ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ

1951 ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਕੋਡ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ

ਸ. ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਹਸਤੀ (ਪਛਾਣ) ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

ਅਧਿਆਇ 1: ਭੂਮਿਕਾ (Introduction)

1951 ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਕੋਡ ਬਿੱਲ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹੋਈਆਂ ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟਕਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ (personal law) ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ ਨਿਯਮਬੱਧ (codify) ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਹ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਛਾਣ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਬਹਿਸ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਵੱਖਰੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਿਆਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਹਿੰਦੂ ਕੋਡ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਸੰਸਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੌਰਾਨ, ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਜੋ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਹਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਾਂ, ਜੈਨੀਆਂ ਅਤੇ ਬੋਧੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਬਿੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕਰਨ (codification) ਨੇ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਇਸਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਿੱਖ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਰਦਾਰ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਕੋਡ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਨਤਾ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ, ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪਛਾਣ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬਾਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੁੱਦੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ।

ਇਹ ਲੇਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਹ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਆਪਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਚਰਚਾ ਰਾਸ਼ਟਰ-ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਬਹਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਸਨ: ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕੀਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜਾ ਬਹੁ-ਵਾਦ (pluralism), ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਪਛਾਣਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।

ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ ਸੱਤ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਵਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 25, ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, 1951 ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਅਧਿਆਇ 2: ਮੁੱਖ ਭਾਗੀਦਾਰ (The Principal Participants)

ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਦਕਰ

ਡਾ. ਭੀਮ ਰਾਓ ਰਾਮਜੀ ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਾਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ: ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਖਰੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੀ. ਐਨ. ਰਾਓ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੇ ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਸਲ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਖਰੜੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ, ਉਸਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸੀ।

1951 ਤੱਕ, ਅੰਬੇਦਕਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਥਾਈ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ (Provisional Parliament) ਰਾਹੀਂ ਹਿੰਦੂ ਕੋਡ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਇਸਦਾ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਆਹ, ਵਿਰਾਸਤ, ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰ, ਅਤੇ ਗੋਦ ਲੈਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੋਡ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰੰਤਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਮਿਕ ਨਵੀਨਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੂਬਾਈ ਛੋਟ ਦੇ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅੰਬੇਦਕਰ ਨਿਯਮਬੱਧਤਾ (codification) ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਰਾਸ਼ਟਰ-ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿੱਚ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਇਕਸਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਕਸਾਰਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਇਸ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਸਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ।

ਸਰਦਾਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ

ਬਿੱਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਲੋਚਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਉੱਘੇ ਕਾਨੂੰਨਦਾਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੈਰੀਅਰ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਹਾਰਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਨਿਆਸ਼ਾਸਤਰ (jurisprudence) ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਪੇਂਡੂ ਕਾਨੂੰਨ (customary village law) ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਰਵਾਇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼, ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਇੱਕ ਵਚਨਬੱਧ ਸਮਰਥਕ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਦੀ ਦਲੀਲਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਲੋਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ।

ਆਪਣੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਧਾਰਮਿਕ ਦਾਅਵਿਆਂ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਸ਼ਾਸਤਰ, ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਕੋਡ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

(ਚਲਦਾ)